

Odporovatelnost právním úkonům dlužníka

Jako předpoklad odporovatelnosti právním úkonům dlužníka postačuje, aby dlužník sledoval svým jednáním zkrácení jakékoliv pohledávky svého věřitele; není vůbec rozhodné, zda šlo o pohledávku splatnou či nesplatnou, popřípadě budoucí, nebo zda pohledávka byla vymahatelnou

Jako předpoklad odporovatelnosti právním úkonům dlužníka postačuje, aby dlužník sledoval svým jednáním zkrácení jakékoliv pohledávky svého věřitele; není vůbec rozhodné, zda šlo o pohledávku splatnou či nesplatnou, popřípadě budoucí, nebo zda pohledávka byla vymahatelnou. Pro uplatnění odporu je z tohoto hlediska významné jen to, že věřitel skutečně má vůči dlužníku pohledávku (tedy že je jeho věřitelem) a že dlužník učinil právní úkon v úmyslu zkrátit její uspokojení (tj. že svým právním úkonem úmyslně nastolil takový stav, který věřiteli znemožňuje nebo ztěžuje uspokojení jeho pohledávky z dlužníkovy majetku).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18.7.2000, sp. zn.31 Cdo 2684/99)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci o určení neúčinnosti právního úkonu, vedené u Okresního soudu v Novém Jičíně pod sp.zn. 14 C 298/96, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. dubna 1999 č.j. 11 Co 114/99-98, tak, že rozsudek krajského soudu se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se domáhala, aby bylo určeno, že kupní smlouva, uzavřená dne 20.10.1995 mezi žalovaným a U. s.r.o., jejímž předmětem byl prodej domu č.p. 344 na pozemku parc. č. 1170, garáže na pozemku parc. č. 1170, pozemků parc. č. 1170, 1171 a 1172, zapsaných na listu vlastnictví č. 1742 pro katastrální území B., obec B., vedeného u Katastrálního úřadu Nový Jičín, z vlastnictví U. s.r.o. do vlastnictví žalovaného, je vůči žalobkyni právně neúčinná. Žalobu odůvodnila tím, že tato kupní smlouva zkracuje uspokojení její pohledávky proti společnosti U. s.r.o. ve výši 1.849.050,- Kč.

Okresní soud v Novém Jičíně rozsudkem ze dne 5.10.1998 č.j. 14 C 298/96-79 žalobu zamítl a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení 2.885,- Kč "na účet" advokáta. Po provedeném dokazování dospěl k závěru, že žalobkyně neunesla své důkazní břemeno, když neprokázala, že by žalovaný uzavřel kupní smlouvu s U. s.r.o. s úmyslem zkrátit uspokojení pohledávky žalobkyně.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 2.4.1999 č.j. 11 Co 114/99-98 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení 2.150,- Kč "na účet" advokáta a že návrh na připuštění dovolání se zamítá. Po doplnění dokazování dospěl k závěru, že žaloba nemůže být důvodná, neboť v době, kdy došlo k úkonu, jemuž žalobkyně odporuje, nebyla její pohledávka vůči U. s.r.o. ještě vymahatelnou.

Návrh žalobkyně na vyslovení přípustnosti dovolání odvolací soud zamítl s odůvodněním, že své rozhodnutí "neshledává po právní stránce za zásadní".

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně z důvodu uvedeného v ustanovení § 241 odst.3 písm.d) o. s. ř. dovolání. Namítá, že vymahatelnost pohledávky je ve smyslu ustanovení § 42a odst. 1 obč. zák. podmínkou "úspěšnosti soudního návrhu", která musí být splněna "nejpozději v době podání návrhu", a nikoliv již v době, kdy byl věřitele zkracující úkon učiněn. Navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby věc tomuto soudu "přikázal" k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno osobou oprávněnou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), se nejprve zabýval otázkou, zda je v posuzovaném případě dovolání přípustné.

Podle ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř. nevyhoví-li odvolací soud návrhu účastníka na vylovení přípustnosti dovolání, který byl učiněn nejpozději před vyhlášením potvrzujícího rozsudku nebo před vyhlášením (vydáním) usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, je dovolání podané tímto účastníkem přípustné, jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadení rozhodnutí odvolacího soudu má pro právní stránce zásadní význam.

O rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadního významu ve smyslu ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř. jde nejen tehdy, jestliže odvolací soud posuzoval právní otázku, která v projednávané věci měla pro rozhodnutí ve věci zásadní význam (tedy nejde o posouzení právní otázky, které pro rozhodnutí věci nebylo určující). Rozhodnutí odvolacího soudu musí současně mít po právní stránce zásadní význam z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec (mající obecný dopad na případy obdobné povahy). Rozhodnutí odvolacího soudu má z tohoto pohledu zásadní význam zpravidla tehdy, jestliže řeší takovou právní otázku, která judikaturou vyšších soudů (tj. dovolacího soudu a odvolacích soudů) nebyla vyřešena nebo jejíž výklad se v judikatuře těchto soudů dosud neustálil (vyšší soudy při svém rozhodování řeší takovou otázku rozdílně, takže nelze hovořit o ustálené judikatuře), nebo jestliže odvolací soud posoudil právní otázku jinak, než jak je řešena v konstatní judikatuře vyšších soudů [rozhodnutí odvolacího soudu představuje v tomto směru odlišné ("nové") řešení této právní otázky].

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam; přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V posuzované věci odvolací soud ve svém potvrzujícím rozsudku mimo jiné řešil právní otázku, zda v době, kdy dlužník učinil právní úkon, jemuž věřitel odporuje, musí být věřitelova pohledávka tímto právním úkonem zkracovaná vymahatelnou. Vzhledem k tomu, že tuto otázku posoudil jinak, než jak je řešena v ustálené judikatuře, představuje napadený rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má po právní stránce zásadní význam. Nejvyšší soud ČR proto dospěl k závěru, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu je podle ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Věřitel se může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok proti dlužníkovi z jeho odporovatelného právního úkonu již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen (§ 42a odst. 1 obč. zák.).

Odporovat je možné právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116, 117 obč. zák.) nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležité pečlivosti nemohla poznat (§ 42a odst. 2 obč. zák.).

Právo odporovat právním úkonům lze uplatnit vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, nebo které vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka prospěch (§ 42a odst. 3 obč. zák.).

Právní úkon, kterému věřitel s úspěchem odporoval, je vůči němu neúčinný potud, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovatelným úkonem ušlo z dlužníkovy majetku; není-li to dobře možné, má právo na náhradu vůči tomu, kdo měl z tohoto úkonu prospěch (§ 42a odst. 4 obč. zák.).

Smyslem odpůrcí žaloby je - uvažováno z pohledu žalujícího věřitele - dosáhnout rozhodnutí soudu, kterým by bylo určeno, že je vůči němu neúčinný dlužníkem učiněný právní úkon. Rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůrcí žalobě vyhověno, představuje podklad k tomu, že se věřitel může na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí (exekučního titulu) vydaného proti dlužníku domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku, a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn. V případě, že uspokojení věřitele z tohoto majetku není dobře možné (např. proto, že osobě, v jejíž prospěch dlužník odporovatelný právní úkon učinil, již takto nabyté majetkové hodnoty nepatří), může se věřitel - místo určení neúčinnosti právního úkonu - domáhat, aby mu ten, komu z odporovatelného právního úkonu vznikl prospěch, vydal takto získané plnění. Odpůrcí žaloba tedy je právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele v exekučním řízení, a to postižením věcí nebo jiných majetkových hodnot, které odporovatelným právním úkonem ušly z dlužníkovy majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního úkonu (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17.5.1999 sp. zn. 2 Cdon 1703/96, publikovaný pod č. 26 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2000).

K odpůrcí žalobě je aktivně věcně legitimován (srov. § 42a odst. 1 obč. zák.) věřitel, jehož pohledávka za dlužníkem je vymahatelná (srov. též rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 11. 1996, sp. zn. 15 Co 714/95, uveřejněný pod č. 12 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1998); vymahatelnou se rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit cestou výkonu rozhodnutí

(exekuce), tj. pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci).

Pasivní věcná legitimace je upravena v ustanovení § 42a odst. 3 obč. zák. Žaloba o určení, že dlužníkův právní úkon je vůči věřiteli neúčinný, může být úspěšná jen tehdy, byla-li podána vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn. Žaloba o zaplacení peněžité náhrady, která je opodstatněná - jak plyne z ustanovení § 42a odst. 4 obč. zák. - jen tehdy, není-li dobře možné uspokojení věřitele z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku, pak musí směřovat vůči osobě, které vznikl z odporovatelného právního úkonu dlužníka prospěch.

Podmínky, za nichž věřitel může právním úkonům dlužníka odporovat, uvádí ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. Odporovatelným je takový právní úkon dlužníka, který učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám. Prokázání úmyslu dlužníka cum animo fraudandi není podmínkou odporovatelnosti tehdy, jestliže "druhou stranou" jsou osoby dlužníkovi blízké; úmysl dlužníka zkrátit jeho věřitele v takovémto případě zákon předpokládá a je na osobách dlužníkovi blízkých, aby prokázaly opak (tj. že úmysl dlužníka zkrátit věřitele nemohly i při náležité pečlivosti poznat).

Z toho, jak zákon vymezuje podmínky odporovatelnosti právním úkonům dlužníka, nevyplývá, že by předpokladem odporovatelnosti muselo být zkrácení uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele nebo splatné pohledávky věřitele. Protože je možné odporovat právním úkonům dlužníka, které zkracují věřitele (učiněným v úmyslu zkrátit věřitele), postačuje, aby dlužník sledoval svým jednáním zkrácení jakékoliv pohledávky svého věřitele; není vůbec rozhodné, zda šlo o pohledávku splatnou či nesplatnou, popřípadě budoucí, nebo zda pohledávka byla vymahatelnou. Pro uplatnění odporu je z tohoto hlediska významné jen to, že věřitel skutečně má vůči dlužníku pohledávku (tedy že je jeho věřitelem) a že dlužník učinil právní úkon v úmyslu zkrátit její uspokojení (tj. že svým právním úkonem úmyslně nastolil takový stav, který věřiteli znemožňuje nebo ztěžuje uspokojení jeho pohledávky z dlužníkovy majetku).

V ustanovení § 42a odst. 1 obč. zák. uvedený požadavek, aby pohledávka věřitele byla vymahatelná, nevymezuje podmínku odporovatelnosti právním úkonům dlužníka, ale aktivní věcnou legitimaci k odpůrcí žalobě; podmínky, za nichž věřitel může právním úkonům dlužníka odporovat, totiž určuje - jak uvedeno již výše - ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. a nikoliv ustanovení § 42a odst. 1 obč. zák. K tomu, aby žalující věřitel byl věcně legitimován, tedy postačuje, aby jeho pohledávka za dlužníkem byla vymahatelnou alespoň v době rozhodnutí soudu o jím podané odpůrcí žalobě (§ 154 odst. 1 o. s. ř.).

Právní úkon dlužníka je tedy podle ustálené judikatury soudů za podmínek uvedených v ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. odporovatelný nejen tehdy, jestliže pohledávka věřitele byla vymahatelnou již v době, kdy byl učiněn, ale i v případě, že byl učiněn dříve, než se věřitelova pohledávka za dlužníkem stala vymahatelnou. Odpůrcí žalobě pak lze vyhovět tehdy, jestliže pohledávka žalujícího věřitele byla vymahatelnou v době rozhodování soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.5.1999 sp.zn. 31 Cdo 1704/98, publikovaný pod č. 27 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2000).

V posuzovaném případě bylo po skutkové stránce zjištěno, že žalovaný dne 20.10.1995 uzavřel s U. s.r.o., v níž je žalovaný jednatelem, kupní smlouvu, kterou U. s.r.o. žalovanému prodala dům č.p. 344 na pozemku parc. č. 1170, garáž na pozemku parc. č. 1170 a pozemky parc. č. 1170, 1171 a 1172, zapsané na listu vlastnictví č. 1742 pro kat. území B., obec B., vedeného u Katastrálního úřadu Nový Jičín. Právní účinky vkladu práv z této smlouvy do katastru nemovitostí vznikly ke dni 23.10.1995. Dne 10.9.1996 vydal Krajský obchodní soud v Ostravě platební rozkaz č.j. 4 Ro 2139/95, kterým uložil U. s.r.o. povinnost zaplatit žalobkyni do patnácti dnů od doručení platebního rozkazu částku 1.849.050,- Kč; tento platební rozkaz nabyl právní moci dnem 4.12.1996. Ke dni, ve kterém došlo k odporovanému právnímu úkonu tedy pohledávka žalobkyně ještě nebyla vymahatelnou. Pro rozhodnutí ve věci však bylo podstatné, že vymahatelnou se stala do doby rozhodnutí soudu o odpůřčí žalobě. Nedostatek vymahatelnosti pohledávky žalobkyně tedy nemohl být důvodem pro zamítnutí žaloby.

Protože rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, Nejvyšší soud ČR jej zrušil a věc vrátil Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem, § 243b odst. 2 věta první o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)